

# **RAPORT Z WIZYTACJI**

## **(ocena programowa)**

**dokonanej w dniach 19 – 20 grudnia 2011 r. na kierunku ekonomia prowadzonym w ramach obszaru nauk społecznych na poziomie studiów pierwszego stopnia o profilu ogólnoakademickim realizowanych w formie stacjonarnej oraz niestacjonarnej w Instytucie Humanistyczno – Ekonomicznym Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Edwarda F. Szczepanika w Suwałkach**

**Zespół oceniający Polskiej Komisji Akredytacyjnej:**  
**dr hab. Wojciech Poplawski członek PKA – przewodniczący**  
**prof. dr hab. Ryszard Janikowski – członek PKA**  
**dr habf. Julita Wasilczuk – ekspert PKA**  
**Artur Gawryszewski – ekspert formalno – prawny PKA**  
**Ewa Gil – przedstawiciel PSRP**

### **Krótką informacja o wizytacji**

*Programowa ocena jakości kształcenia na kierunku „ekonomia” prowadzonym w Instytucie Humanistyczno – Ekonomicznym Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Edwarda F. Szczepanika w Suwałkach została przeprowadzona z inicjatywy Polskiej Komisji Akredytacyjnej. Ocena ta została przeprowadzona na powyższym kierunku studiów po raz pierwszy.*

### **Załącznik nr 1 Podstawa prawna wizytacji**

**Załącznik nr 2 Szczegółowy harmonogram przeprowadzonej wizytacji** uwzględniający podział zadań pomiędzy członków zespołu oceniającego.

### **1.Koncepcja rozwoju ocenianego kierunku formułowana przez jednostkę\***

*Kierunek ekonomia realizowany w PWSZ w Suwałkach został utworzony na mocy decyzji nr DSW-1-07-4002-69/07 Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 24 kwietnia 2007 r. Początkowo był kierunkiem ze specjalnością „ekonomika turystyki”. Jednak od roku akademickiego 2010/2011 kształcenie prowadzone jest bez określonej specjalności. Spowodowane to zostało posunięciami, mającymi na celu ograniczanie kosztów funkcjonowania, co było zgodne zgodnie z proponowanymi przez ustawodawcę minimami programowymi. Wspomniana specjalność „ ekonomika turystyki” jest jeszcze obecna na trzecim i ostatnim roku studiów. Zdaniem władz Uczelni koncepcja kształcenia na kierunku „ekonomia” odzwierciedla przesłanie zawarte w misji Uczelni, a nawiązujących do wykształcenia w studentach kompetencji i kwalifikacji zawodowych korespondujących z wymogami rynku pracy. W przyszłości celem jednostki prowadzącej oceniany kierunek jest uruchomienie studiów drugiego stopnia na tym kierunku.*

- 1) Ocena powiązania założonej koncepcji kształcenia na ocenianym kierunku z misją Uczelni oraz ze strategią jednostki.

*Misja Uczelni została sformułowana dosyć górnolotnie, bowiem zawiera się w takim oto przesłaniu: „Zdobycь zawód, podjąć pracę, zarobić na godne życie, być szczęśliwym (...)”. Niewiele jest w tym konkretów, ale każda uczelnia ma prawo formułować swoją misję na miarę swoich ambicji. Jeżeli przyjąć, że władze Uczelni będą konsekwentne w utrzymywaniu wysokich norm jakości kształcenia, to uznać można, że koncepcja kształcenia na ocenianym kierunku studiów wpisuje się w ducha misji. a także średniookresową strategią Uczelni. O wyraźnej jednak zgodności można będzie mówić, gdy władze Uczelni i Instytutu zdecydują się na wyraźne wyprofilowanie specjalności studiów.*

Ocena stopnia różnorodności i innowacyjności oferty kształcenia oraz możliwości jej elastycznego kształtowania.

*Realizowana oferta kształcenia ma charakter, można powiedzieć, uniwersalny, co uznać można jako sprzyjający modyfikacjom, zatem i noszący znamiona elastyczności jej kształtowania. Wyraźnych decyzji wymaga natomiast sprecyzowanie oferty specjalnościowej. Brak takiej oferty w obecnie realizowanym programie studiów (jak wyżej wspomniano, od roku akad. 2010/2011 kształcenie prowadzone jest bez wydzielenia w programie specjalności), czyni ofertę uniwersalną, ale jednocześnie utrudniającą wyrobienie w absolwentach wyprofilowanych umiejętności. Jednakże, z drugiej strony, uniwersalność wyniesionej przez absolwenta wiedzy może i powinna przełożyć się na łatwiejszą możliwość dostrzeżenia szans rozwojowych, co wyrazi się np. świadomym wyborem kierunku specjalizowania się poprzez np. studia podyplomowe, czy inne formy swego rozwoju zawodowego.*

- 2). Ocena udziału zewnętrznych i wewnętrznych interesariuszy w procesie ustalania koncepcji kształcenia na ocenianym kierunku, poziomie i profilu studiów, w tym określenia celów i efektów kształcenia, oraz w procesie jej dostosowywania do zmieniających się potrzeb zewnętrznych i uwarunkowań wewnętrznych.

*Jednostka w chwili obecnej jest na etapie tworzenia programu nauczania zgodnego z KRK, ale jak dotąd nie współpracuje z zewnętrznymi interesariuszami w procesie kształtowania koncepcji kształcenia na ocenianym kierunku. Jest jednak świadoma takiej konieczności i deklaruje podjęcie działań, które zainteresują budowaniem nowego programu studiów przede wszystkim pracodawców. Zgodnie z deklaracją zawartą w raporcie samooceny, w dotychczasowym kształtowaniu koncepcji programu uczestniczyli przedstawiciele studentów, kadry wykładowców oraz pracowników administracji.*

*Zgodnie z informacjami przekazanymi przez Władze Uczelni - Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Edwarda F. Szczepanika funkcjonuje w dosyć specyficznym otoczeniu. W regionie jej działania brakuje dużych partnerów „biznesowych”, którzy byłiby odpowiednimi partnerami w pracach nad programem studiów. Również administracja państwowa i samorządowa nie jest szczególnie zainteresowana tego typu współpracą, mając pod dostatkiem potencjalnych pracowników spośród byłych pracowników agend wojewódzkich zlikwidowanych wraz z województwem suwalskim. Uczelnia, jak i Instytutu Humanistyczno – Ekonomiczny, wiążą pewne nadzieje na współpracę programową z Parkiem Naukowo – Technologicznym, który powstał w Suwałkach i którego współtwórcą jest PWSZ.*

Jednym z podmiotów, z którym w ostatnim okresie nawiązano współpracę (również w zakresie programu studiów), jest Urząd Statystyczny w Białymstoku. W związku z wczesnym etapem wdrażania Krajowych Ram Kwalifikacji wciąż poszukiwani są inni partnerzy, którzy mogliby wziąć udział w pracach nad doskonaleniem koncepcji kształcenia na ocenianym kierunku studiów. Na obecną chwilę najważniejszymi interesariuszami są sami studenci, którzy poprzez swoich przedstawicieli w Radzie Instytutu, mogą uczestniczyć we wszystkich pracach związanych z kompozycją i strukturą programu studiów.

### **Ocena końcowa 1 kryterium ogólnego - znacząco**

#### **Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych**

- 1) Koncepcja kształcenia nie zawiera wyodrębnienia specjalności, ma zatem charakter w pewnym stopniu uniwersalny. Jego słabą stroną jest jednak brak możliwości poinformowania kandydatów na studia o tym, jakich praktycznych umiejętności mogą nabyć, wybierając oceniany kierunek studiów.
- 2) Udział interesariuszy w procesie ustalania koncepcji kształcenia jest niedostateczny. Jednostka deklaruje zmiany w tym zakresie. Dobrym prognostykiem jest podjęta współpraca z Urzędem Statystycznym w Białymstoku.

### **2. Spójność opracowanego i stosowanego w jednostce opisu zakładanych celów i efektów kształcenia dla ocenianego kierunku oraz system potwierdzający ich osiągnięcie**

- 1) Ocena zgodności założonych celów oraz specyficznych i szczegółowych efektów kształcenia dla ocenianego kierunku, poziomu kwalifikacji i profilu kształcenia z Krajowymi Ramami Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego, a także z koncepcją rozwoju kierunku. Ocena spójności specyficznych i szczegółowych efektów kształcenia. Ocena możliwości osiągnięcia ogólnych i specyficznych efektów kształcenia poprzez realizację celów i szczegółowych efektów kształcenia dla modułów kształcenia. Ocena dostępności opisu założonych efektów kształcenia czy i w jaki sposób opis efektów kształcenia jest publikowany.

Program kształcenia w oparciu o KRK został opracowany w krótkim czasie po wejściu w życie znowelizowanej ustawy o szkolnictwie wyższym wraz z odpowiednimi aktami wykonawczymi. Jednostka podjęła ambitną próbę dostosowania programu do KRK na potrzeby niniejszej oceny programowej. Zrobiła to w zasadzie w sposób prawidłowy, kierując się wzorcowymi efektami kształcenia. Pracownicy jednostki mają świadomość niedoskonałości efektów swojej próby. W założeniach programu istnieje np. sprzeczność pomiędzy koncepcją kształcenia, a nazwą oferowanej jeszcze specjalności. Studenci studiują na specjalności „Ekonomika turystyki”, podczas gdy koncepcja kształcenia, opisana w raporcie samooceny, nie wskazuje na taką specyfikę profilu absolwenta. Specjalność nie jest także uwypuklona w celach i efektach kształcenia, które poza tym zostały opisane poprawnie, zarówno na poziomie efektów specyficznych jak i ogólnych. Znalazło to swój wyraz w sylabusach poszczególnych przedmiotów, z tym zastrzeżeniem, iż w ofercie przedmiotów specjalnościowych, zatem dotyczących „ekonomiki turystyki”, na wyprofilowanie sylwetki absolwenta wyznaczono tylko dwa przedmioty („rynek i marketing usług turystycznych”, oraz „ekonomika turystyki” (sic!). Jest to stanowczo za mało, by mówić, że absolwent będzie miał

*kwalifikacje, potwierdzone wiedzą i umiejętnościami, by funkcjonować n złożonym rynku przemysłu turystycznego. W trakcie rozmów członków zespołu wizytującego z przedstawicielami wizytowanej jednostki, uzyskano informacje o świadomości konieczności stworzenia nowej koncepcji, a także zmiany dotychczasowego programu (ukierunkowanego obecnie na „ekonomikę turystyki”) na bardziej ogólny, z zachowaniem elementów specyficznych dla regionu. Będzie to jednak możliwe wtedy, gdy Uczelnia rozpocznie współpracę z interesariuszami zewnętrznymi. Jednostka powołała Instytutową Komisję Dostosowawczą, której celem będą dalsze prace dostosowawcze, ich zakończenie przewiduje się na wrzesień 2012.*

*Ogólne oraz specyficzne efekty kształcenia mogą zostać w zasadzie zrealizowane w oparciu o przedstawiony program. Świadczy o tym staranność opracowanych sylabusów, z wskazaniem na oczekiwane efekty kształcenia. Aktualne pozostaje zastrzeżenie dotyczące specjalności „ekonomika turystyki”, dla której brak wyrazistego profilu, który znalazłby wyraz w kompozycji odpowiednich przedmiotów.*

*Opis założonych efektów kształcenia (wiedzy, umiejętności, postaw) znajduje się w sylabusach. Są one do wglądu w dziekanacie. Ten sposób udostępniania informacji wydaje się być jednak niewystarczający.*

2). Ocena czy efekty kształcenia są sformułowane w sposób zrozumiały i pozwalający na opracowanie przejrzystego systemu ich weryfikacji.

*Efekty kształcenia dla poszczególnych przedmiotów są sformułowane w sposób zrozumiały. Na uwagę zasługuje szczegółowość ich opisu dla każdego zakresu, jak np. w przypadku „statystyki opisowej”, „międzynarodowych stosunków gospodarczych” itd.. Problemem są efekty kształcenia w obszarze kompetencji społecznych, których sformułowanie nie wskazuje jednoznacznie na możliwość przejrzystego systemu ich weryfikacji. Trudno bowiem zmierzyć „odpowiedzialność i uczciwość w działalności badawczej” czy też „świadomość potrzeby samodzielnego pogłębiania nabytej wiedzy”. Nie jest to jednak zarzut w stosunku do opracowanego systemu, jedynie zwrócenie uwagi na problem, jaki w tym obszarze się pojawia.*

3). Analiza i ocena systemu weryfikacji efektów kształcenia

*W zakresie wiedzy i umiejętności weryfikacja dokonywana jest poprzez prace przejściowe i pracę dyplomową. Prace przejściowe (według przedstawionych sylabusów) mają charakter kolokwium lub egzaminów (pisemne lub ustne).*

*Jednostka udostępniła przykładowe prace etapowe jedynie z przedmiotu Analiza ekonomiczna. Prace miały charakter pisemny, składały się z kilku pytań o charakterze testowym. Ich ocena sprowadza się do następujących wniosków:*

- 1) Konstrukcja pytań nie pozwalała na zmierzenie efektów kształcenia, pytania były banalne i nie sprawdzały efektów kształcenia w zakresie wiedzy oraz umiejętności, do których przedmiot został przypisany (zob. tab. 1.2 raportu samooceny).*
- 2) Sposób oceny prac studentów nie był przejrzysty. W tekście nie umieszczono wartości punktowych przy poszczególnych pytaniach; ostateczna ocena nie korespondowała z*

*udzielonymi odpowiedziami (prowadzący wyjaśnił, że była ona wypadkową dodatkowych elementów).*

*Nie wskazano narzędzi weryfikujących efekty kształcenia w kategorii kompetencji społecznych. Nie jest to jednak proste i z pewnością jednostka wyrobi sobie odpowiednie procedury w trakcie dalszych prac nad dostosowywaniem programu studiów do KRK.*

*Weryfikacja końcowa jest prowadzona w oparciu o pracę dyplomową oraz egzamin dyplomowy. W odniesieniu do tych dwóch elementów, istnieją procedury określające ten proces (Zasady postępowania przy przygotowaniu i obronie pracy dyplomowej ... z dnia 19 lutego 2008 r.). Zapisane procedury należałoby jednak przeanalizować pod kątem nowych uregulowań i zwiększyć nacisk na efekty w zakresie umiejętności. W przytoczonych powyżej zasadach znalazł się zapis w pkt 7.5 o konieczności rozwiązania w pracy dyplomowej zadania (obliczenia, rysunki, wyniki badań, analiza), jednak w analizowanych losowo pracach dyplomowych ten element był niemal niezauważalny (patrz zał. 4). Tymczasem praca dyplomowa powinna odzwierciedlać także praktyczny wymiar nabytej w trakcie studiów wiedzy, zatem umiejętności. Ocena wybranych prac dyplomowych jest w zasadzie pozytywna, bowiem opracowane one zostały na podstawie stosunkowo bogatej literatury, zachowują właściwe proporcje, zostały napisane poprawnym językiem itd. Ich zasadniczym mankamentem jest właśnie brak wspomnianych wyżej elementów praktycznych, w których wyraziłyby się umiejętności samodzielnego rozwiązania jakiegoś problemu w oparciu o przyswojoną w trakcie studiów wiedzę.*

*W związku ze zmianami w systemie szkolnictwa wyższego wprowadzonymi przez przyjęcie KRK system weryfikacji efektów kształcenia zostanie zmieniony, gdyż w nowym systemie uczelnia musi udowodnić zdobycie przez studenta wszystkich efektów kształcenia. Według zapewnień Władz Instytutu jak i Uczelni, projektowane jest uruchomienie nowego systemu archiwizacji osiągnięć studenta poprzez założenie teczek osobowych, w których zbierane będą wszelkie prace egzaminacyjne, wyniki kolokwii oraz prace potwierdzające nabycie kolejnych efektów kształcenia. Teczki te, wraz z pracą dyplomową, będą stanowiły. obok egzaminu dyplomowego, podstawę nadania tytułu licencjata ekonomii. Z drugiej strony umożliwią władzom Uczelni oraz organom zewnętrznym weryfikację stopnia realizacji zamierzonych efektów kształcenia.*

*Dokumentacja dotycząca weryfikacji efektów kształcenia (protokoły, karty okresowych osiągnięć studentów, dyplomy i suplementy) jest przechowywana w teczkach studentów/absolwentów, jest sporządzona zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa [w przypadku 15 poddanych oglądowi teczek studentów i absolwentów z rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz. U. Nr 224, poz. 1634 z późn. zm.) oraz rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 grudnia 2008 r. w sprawie rodzajów tytułów zawodowych nadawanych absolwentom studiów i wzorów dyplomów oraz świadectw wydawanych przez uczelnie (Dz. U. Nr 11 z 2009 r., poz. 61)]*

*- możliwości zmierzenia i oceny efektów kształcenia na poszczególnych jego etapach, prawidłowości ustalonych procedur, metod (dobór do ocenianego kryterium) i ocen, ze szczególnym uwzględnieniem procesu dyplomowania;*

*Efekty kształcenia na poszczególnych etapach są mierzone i oceniane w tradycyjny sposób, poprzez prace przejściowe (projekty, kolokwia, egzaminy – w różnej formie) oraz pracę dyplomową. Te narzędzia pozwalają zmierzyć i ocenić w/w efekty (z wyjątkiem kompetencji społecznych). Nie opracowano jednak ogólnych wytycznych, które regulowałyby sposób zmierzenia i oceny efektów kształcenia.*

*Jednostka udostępniła przykładowe prace przejściowe jedynie z jednego przedmiotu, trudno wobec powyższego sformułować jednoznaczne wnioski na temat prawidłowości procedur, metod i ocen. Przedstawione przykładowe prace skłaniają jednak do wniosku o konieczności większej kontroli (wprowadzenia ogólnych zasad) w tym zakresie, bowiem zarówno poziom pytań (banalne, nie sprawdzające efektów kształcenia) jak i sposób oceny budzą wiele zastrzeżeń (patrz zał. 4).*

*Proces dyplomowania jest opisany w regulaminie studiów i w obszarze regulacyjnym, nie budzi większych zastrzeżeń, chociaż należałoby się zastanowić nad lepszym jego dostosowaniem do zmienionych wymogów.*

*Odrębną sprawą jest realizacja prac dyplomowych. Wybrane do oceny prace dyplomowe są, jak już wyżej wspomniano – poprawne, lecz mają charakter głównie teoretyczny, co kłóci się z przytoczonym powyżej zapisem co do zasad dyplomowania, jak i nie weryfikuje w dostatecznym stopniu efektów kształcenia w zakresie umiejętności. Drugim ogólnym spostrzeżeniem dotyczącym prac dyplomowych jest brak prac nawiązujących do prowadzonej na ocenianym kierunku specjalności (Ekonomika turystyki). Ogólne wnioski wynikające z analizy wybranych prac dyplomowych zamieszczono dalej.*

- standaryzacji wymagań, zapewnienia przejrzystości i obiektywizmu formułowania ocen;

*Jednostka nie opracowała standardów oceny prac zaliczeniowych, projektowych i egzaminacyjnych. Wymagania minimalne na poszczególne oceny nie są dołączone do sylabusów.*

*Jednostka nie prowadzi kształcenia na odległość.*

- analiza skali i przyczyn odsiewu.

*Nie przedstawiono dokumentów wskazujących na analizę skali i przyczyn odsiewu studentów.*

- ocena dostępności informacji na temat stosowanego systemu oceny efektów kształcenia.

*W zasadzie brak wyraźnej drogi dostępu do informacji dotyczących systemu oceny jakości kształcenia w Uczelni. Jeżeli przyjąć, że w jakimś stopniu źródłem takiej wiedzy są Sylabusy, to są one udostępniane jedynie w formie papierowej, na prośbę interesariusza.*

4). Ocena procedur i mechanizmów umożliwiających badanie losów (karier) absolwentów oraz dostosowanie efektów kształcenia do oczekiwań absolwentów ocenianego kierunku studiów i otoczenia społeczno-gospodarczego (w tym rynku pracy), a także stopnia zaangażowania (wpływu) przedstawicieli tych interesariuszy na kształtowanie struktury efektów kształcenia. Analiza efektywności działalności prowadzonej przez uczelnię/jednostkę w tym zakresie.

*Uczelnia nie prowadzi systematycznej weryfikacji losów absolwentów, jak również zorganizowanych i trwałych kontaktów z interesariuszami zewnętrznymi, głównie w osobach przedsiębiorców.*

#### **Załącznik nr 4 Ocena losowo wybranych prac etapowych oraz dyplomowych**

*Wnioski dotyczące analizowanych prac można ująć następująco:*

- 1) Ocenione prace miały, w zdecydowanej większości, charakter wybitnie teoretyczny. Nie byłoby to zarzutem, gdyby powstały na wyższych stopniach kształcenia. PWSZ w Suwałkach prowadzi jednak studia wyłącznie na I stopniu (zawodowym), toteż od prac dyplomowych wymaga się wykazania się umiejętnościami rozwiązywania problemu, zgodnego z kierunkiem i specjalnością studiów. Brak badań własnych w zdecydowanej większości ocenionych prac jest ich podstawową słabością*
- 2) Stawiane przez studentów hipotezy są banalne, a jednocześnie trudno weryfikowalne.*
- 3) Recenzje opracowano w sposób lakoniczny, sprowadzający się w większości wypadków do jednego zdania, bez odniesienia do merytorycznej zawartości.*
- 4) Tematyk prac jest wprawdzie zgodna z kanonem kierunku ekonomia, jednak w żadnym z ocenianych przypadków nie dotyczyła studiowanej specjalności.*

#### **Ocena końcowa 2 kryterium ogólnego<sup>3</sup> częściowo**

##### **Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych**

1) Zarówno cele jak i efekty kształcenia są zgodne z KRK. Specyficzne i szczegółowe efekty kształcenia są spójne. Ponadto są one możliwe do osiągnięcia w oparciu o przedstawioną koncepcję kształcenia. Nie są one jednak publicznie dostępne.

2) Efekty kształcenia są sformułowane w sposób zrozumiały. Jedynym problemem może być weryfikacja kompetencji społecznych, nie wynika to jednak z wadliwego opisu efektów w tych obszarze, a raczej z jego specyfiki.

3) System weryfikacji efektów kształcenia opiera się na tradycyjnych metodach, zarówno na poziomie weryfikacji etapowej (kolokwia, egzaminy, praktyki) jak i weryfikacji końcowej (dyplom i egzamin dyplomowy). Należałoby zwiększyć nacisk na weryfikację efektów kształcenia w zakresie umiejętności, szczególnie na poziomie weryfikacji końcowej. Wskazany byłby także większy nadzór nad sposobem weryfikacji oraz analiza rozkładu ocen.

4) brak procedur umożliwiających śledzenie losów absolwentów, a także niewielki rozmiar współpracy przedstawicielami organizacji gospodarczych i społecznych miasta i regionu uniemożliwia w zasadzie wpływ tych podmiotów na kształtowanie programu studiów, a tym samym struktury efektów kształcenia.

### **3. Program studiów a możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia**

1). Ocena czy realizowany program studiów umożliwi osiągnięcie każdego z określonych celów oraz ogólnych i szczegółowych efektów kształcenia, a także uzyskanie zakładanej struktury kwalifikacji absolwenta.

- ocena czasu trwania kształcenia, prawidłowości doboru treści kształcenia, form zajęć dydaktycznych i metod kształcenia w celu osiągnięcia efektów kształcenia określonych dla każdego przedmiotu/modułu, w tym modułu przedmiotów do wyboru, danego poziomu kwalifikacji.

*Jednostka prowadzi studia I stopnia, które trwają trzy lata, kończąc się nadaniem tytułu licencjata. Studia prowadzone są w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym.*

*Program składa się z czterech grup przedmiotów:*

- przedmiotów kształcenia ogólnego (240 godzin dla stacjonarnych, 140 dla niestacjonarnych)*
- przedmiotów podstawowych (790 godzin dla stacjonarnych, 520 dla niestacjonarnych)*
- przedmiotów kierunkowych (330 godzin dla stacjonarnych, 220 dla niestacjonarnych)*
- przedmiotów specjalizacyjnych (480 dla stacjonarnych, 300 dla niestacjonarnych)*

*Jednostka kończy właśnie kształcenie studentów na specjalności „Ekonomika turystyki”, (obejmuje ona już tylko studentów III roku), co czyni jej ofertę programową jako bezspecjalnościową, zatem w jakimś stopniu uniwersalną. Jest to chyba uzasadnione, bowiem analiza przedmiotów specjalnościowych nie uzasadnia oferowania takiej specjalności. Na sześć przedmiotów specjalnościowych jedynie dwa mogą do takich zostać zaliczone („Rynek i marketing usług turystycznych” oraz „Ekonomika turystyki”. Z pewnością nie osiągnie się zakładanych efektów kształcenia, wyrażonych w sylwetce absolwenta, jeżeli przeznaczy się na to tylko dwa przedmioty. Warto przy tym zaznaczyć, że nazwa przedmiotu nie powinna być tożsama z nazwą specjalności.*

*Pozostałe treści kształcenia są dobrane prawidłowo.*

*Zajęcia dydaktyczne przyjmują formy tradycyjne takie jak: wykład (prowadzony głównie techniką multimedialną), dyskusje, rozwiązywanie problemów, ćwiczenia dydaktyczne, ale także burzę mózgów, analizy studiów przypadków, konwersacje i pogadanki.*

*Nie wykorzystuje się technik kształcenia na odległość.*

*Zgodnie z § 36 Statutu Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Edwarda F. Szczepanika w Suwałkach do kompetencji Rady Instytutu należy w szczególności: „uchwalanie po zasięgnięciu opinii właściwego organu samorządu studenckiego, zgodnie z wytycznymi ustalonymi przez Senat Uczelni, planów studiów i programów kształcenia”*

***Podczas wizytacji nie przedstawiono Zespołowi Oceniającemu uchwały Rady Instytutu w sprawie uchwalenia planów studiów i programów kształcenia.***

- ocena prawidłowości określenia nakładu pracy i czasu niezbędnego do osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia – ogólnych, specyficznych i szczegółowych (dla kierunku, poziomu kwalifikacji i profilu, modułu przedmiotów i poszczególnych przedmiotów).

*Ocena nakładu pracy studenta jest określona poprzez system ECTS, który funkcjonuje na Uczelni. Jego podstawą są regulacje KRK oraz regulamin studiów. Punkty przyznawane są nie tylko w oparciu o liczbę godzin zajęć, ale także konieczność dodatkowego nakładu pracy*

*studenta, co premiowane jest dodatkowymi punktami. I tak, suma punktów ECTS za okres studiów niw może być mniejsza niż 180 (w Uczelni rozpiętość wynosi 180 – 240); suma punktów uzyskanych w ciągu semestru Noe może być mniejsza niż 27 ( w Uczelni 27 – 33). Przyjęto, że 30 godzin pracy studenta jest równoważne 1 punktowi ECTS, przy czym wyznaczono niektóre przedmioty o znaczeniu priorytetowym dla efektów kształcenia, wymagających więcej niż 30 godzin dla uzyskania 1 pkt. ECTS.*

*System ten jest wykorzystywany głównie w przypadku wymiany studentów.*

- ocena prawidłowości: sekwencji przedmiotów i modułów określonej w planie i programie studiów poszczególnych poziomów kwalifikacji;

*Sekwencja przedmiotów i modułów jest prawidłowa. Przedmioty podstawowe są realizowane przede wszystkich w trakcie dwóch pierwszych lat studiów. Przedmioty kierunkowe oraz specjalnościowe (dopóki istnieje specjalność), w trakcie drugiego i trzeciego roku studiów.*

- ocena spójności programu i wymiaru praktyk studenckich, terminu ich realizacji oraz doboru miejsc, w których się odbywają, z celami i efektami kształcenia określonymi dla tych praktyk. Ocena systemu kontroli i zaliczania praktyk;

*Studenci samodzielnie dobierają sobie miejsca odbywania praktyk. Uczelnia nie ma podpisanych umów w tym zakresie. Praktyki odbywają się w oparciu o zarządzenie nr 20 Rektora Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Suwałkach z dnia 14 czerwca 2010 r. Zaliczenie praktyk odbywa się w oparciu o zapisy w dzienniku i sprawozdanie z praktyki. Praktyki odbywane są na II roku studiów, co może być wykorzystane do napisania pracy dyplomowej. Analiza dzienników i sprawozdań z praktyk wskazują na ich spójność z celami i efektami kształcenia. Zaliczanie praktyk odbywa w oparciu o w/w dziennik, jednak dostępne opisy sposobów oceny efektów praktyki są bardzo ogólne. Nasuwa to obawę o braku możliwości wystawienia pełnej jednoznacznej takiej oceny.*

- ocena organizacji procesu kształcenia realizowanego w ramach poszczególnych form kształcenia przewidzianych dla danego kierunku, poziomu i profilu studiów w kontekście możliwości osiągnięcia zakładanych celów i efektów kształcenia.

*Proces kształcenia na studiach dziennych zorganizowanych jest naprzemiennie, zgodnie z rozkładem, dla tygodni nieparzystych i parzystych. Jednak w poszczególnych tygodniach zajęcia są nierównomiernie rozłożone. I tak, w semestrze pierwszym odbywają się w ciągu czterech dni w tygodniu, w III w ciągu trzech dni, zaś w V - czterech. Również obciążenia godzinowe w poszczególne dniach są bardzo nierówne, a w skrajnych przypadkach zajęcia odbywają się od godziny 8:00 do 19:45 z pięciominutowymi przerwami, bez przerwy obiadowej. Zauważono komasowanie zajęć w blokach czterogodzinnych, co nie jest jeszcze naganną praktyką. W dwóch jednak przypadkach zajęcia są prowadzone w blokach ośmiogodzinnych, przez tego samego wykładowcę. Dotyczy to matematyki oraz makroekonomii, czyli przedmiotów wymagających dużej koncentracji uwagi ze strony studentów. Ponadto blok makroekonomiczny rozpoczyna się o 13.10, po wcześniejszych sześciu godzinach zajęć i kończy ćwiczeniami o 19.45. Na powyższe niedogodności planu zwracali także uwagę studenci. Można w tym przypadku sformułować uwagę, iż taka*

*organizacja procesu dydaktycznego może przełożyć się niekorzystnie na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia.*

*Zrozumiałym jest, co prawda, fakt ograniczonych możliwości prowadzenia zajęć przez wykładowców dojeżdżających z innych miejscowości, jednak nie może się to pozytywnie przełożyć, co należy powtórzyć, na osiągnięcie zakładanych celów i efektów kształcenia.*

*W przypadku organizacji procesu kształcenia na studiach niestacjonarnych nie zanotowano takich nieprawidłowości, choć i w tym przypadku zdarzają się przypadki nadmiernej kumulacji zajęć.*

- ocena możliwości indywidualizacji procesu kształcenia studentów wybitnie uzdolnionych, studentów niepełnosprawnych.

*W jednostce jest możliwe studiowanie według indywidualnego planu studiów i programu nauczania, co jest uregulowane w regulaminie studiów PWSZ w Suwałkach. Tryb taki przysługuje studentom, którzy po pierwszym roku uzyskali średnią ocen co najmniej 4.00. Po pozytywnym rozpatrzeniu wniosku studenta powoływany jest opiekun naukowy, który opracowuje indywidualny plan studiów, będący potniję zatwierdzony przez dyrektora instytutu na wniosek rady instytutu. Nie uzyskano wyraźnych informacji, czy w chwili obecnej na ocenianym kierunku studiów zdarzają się przypadki korzystania z możliwości IPS.*

*Infrastruktura Uczelni jest dobrze przygotowana dla potrzeb studentów niepełnosprawnych.*

2) Ocena, czy zakładane efekty kształcenia, treści programowe, formy i metody dydaktyczne tworzą spójną całość

*W raporcie samooceny przedstawiono cele i efekty kształcenia (wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne już według KRK. Należy wyrazić uznanie za tak szybkie dostosowanie dotychczasowych dokumentów do nowych wytycznych.*

*Efekty kształcenia, treści programowe oraz formy i metody dydaktyczne na ocenianym kierunku tworzą w zasadzie spójną całość. Do takiej opinii upoważnia analiza struktury i kompozycji programu i planów studiów, sposobów oceny wiedzy i umiejętności studentów, przyjęte w uczelni, a potwierdzone podczas hospitacji formy i poziom prowadzonych zajęć. Uczelnia, jak powiedziano, jest na etapie adaptacji swej działalności do wymogów KRK. Zgodnie z zapewnieniami władz Uczelni podana do oceny wersja programu będzie udoskonalana, zgodnie z wchodzącymi w życie unormowaniami.*

### **Ocena końcowa 3 kryterium ogólnego - częściowo**

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

*Oceniana koncepcja kształcenia dotyczy kierunku „ekonomia”, bez uwzględniania specjalność „ekonomika turystyki” z powodów, o których była już mowa uprzednio. Biorąc to pod uwagę program studiów zapewnia osiągnięcie ogólnych celów oraz ogólnych i szczegółowych efektów kształcenia. Należy w związku z powyższym zmienić zapisy dotyczące specjalności, a zasadzie ich braku. Zastrzeżenia budzi organizacja procesu kształcenia z*

nierównomiernym obciążeniem godzinowym, co z pewnością ograniczająco wpływa na możliwości osiągnięcia założonych celów i efektów kształcenia.

#### **4. Liczba i jakość kadry dydaktycznej a możliwość zrealizowania celów edukacyjnych programu studiów**

1). Ocena, czy struktura kwalifikacji osób prowadzących zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów oraz ich liczba umożliwiają osiągnięcie zakładanych celów i efektów kształcenia.

*Istotną cechą kadry stanowiącej minimum kadrowe na kierunku „ekonomia” jest jej stabilność, albowiem wszyscy nauczyciele akademicki zatrudnieni są w uczelni od 1 października 2007 roku lub wcześniej. Stwierdza się, że zarówno struktura kwalifikacyjna osób prowadzących zajęcia dydaktyczne, jak ich liczba, umożliwiają osiągnięcie zakładanych celów i efektów kształcenia.*

**Załącznik nr 5 Nauczyciele akademicki realizujący zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów, w tym stanowiący minimum kadrowe. Cz. I. minimum kadrowe. Cz. II. pozostali nauczyciele akademicki .**

2). Ocena spełnienia przez nauczycieli akademickich wymienionych w minimum kadrowym warunków określonych w przepisach prawa

*Wszyscy nauczyciele akademicki zgłoszeni do minimum kadrowego spełniają kryteria wymagane na kierunku „ekonomia”. Do minimum kadrowego zaliczono:*

- *Jedną osobę posiadającą tytuł naukowy profesora,*
- *Dwie osoby posiadające stopień naukowy doktora habilitowanego,*
- *Dziewięć osób ze stopniem naukowym doktora.*

*Dorobek naukowy zdecydowanej w/w osób mieści się w zakresie ocenianego kierunku studiów. Osoby te spełniają wymogi ustawowe co do czasu zatrudnienia (zatem nie krócej niż od początku semestru studiów, a także prowadzą zajęcia w wymiarze wymaganym przepisami prawa.*

*W minimum kadrowym są reprezentanci poszczególnych zakresów kierunku „ekonomia”, odpowiadających obszarowi kształcenia, do którego przyporządkowano oceniany kierunek studiów oraz reprezentanci dyscyplin naukowych, do których odnoszą się efekty kształcenia, w tym przypadku w szczególności matematyki czy statystyki opisowej. Jednakże nie zawsze występuje odpowiednia korelacja pomiędzy kwalifikacjami naukowymi nauczycieli akademickich, a prowadzonymi przez nich przedmiotami. Dotyczy to między innymi takich przedmiotów, jak: międzynarodowe stosunki gospodarcze, polityka społeczna, gospodarka regionalna i historia myśli ekonomicznej. Chodzi o to, że dorobek naukowy osób prowadzących te zajęcia obejmuje inne obszary wiedzy, niż prowadzony przedmiot.*

*Wymaganie dotyczących relacji między liczbą nauczycieli akademickich stanowiącymi minimum kadrowe, a liczbą studentów ocenianego kierunku ekonomii, są spełnione. Relacja ta jest bardzo korzystna, gdyż wynosi 1: 10.*

*Ocena hospitowanych zajęć dydaktycznych wskazuje, że nie w pełni wykorzystywane są właściwe środki wspomagające prowadzenie zajęć, w szczególności dotyczy to niskiej jakości*

slajdów. Ponadto – niektóre z wizytowanych zajęć prowadzone były w nadmiernie monotonnej formie, przy braku prób rozbudzenia zainteresowania wykładaną problematyką studentów. Także niektórych przypadkach stwierdzono brak istotnych dla danego przedmiotu treści. Taka uwaga nasuwa się po analizie zawartości sylabusu danego przedmiotu.

W teczkach osobowych nauczycieli akademickich znajdują się dokumenty potwierdzające uzyskane tytuły i stopnie naukowe. Kopie dyplomów znajdujące się w teczkach zostały poświadczone za zgodność z oryginałem. Akty mianowania oraz umowy o pracę zawierają wymagane prawem elementy. Kwalifikacje naukowe nauczycieli akademickich potwierdzają odpowiednie dokumenty zawarte w ich teczkach osobowych.

Wszystkie osoby zgłoszone do minimum kadrowego spełniają warunki określone w §13 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz. 1445) tj.: „do minimum kadrowego, którym mowa w §14 (minimum kadrowe dla studiów pierwszego stopnia), są wliczani nauczyciele akademicy zatrudnieni w uczelni na podstawie mianowania albo umowy o pracę, w pełnym wymiarze czasu pracy, nie krócej niż od początku semestru studiów”: §13 ust. 3 tj. „nauczyciel akademicki może być wliczony do minimum kadrowego w danym roku akademickim, jeżeli osobiście prowadzi na danym kierunku studiów zajęcia dydaktyczne w wymiarze co najmniej 30 godzin zajęć dydaktycznych, w przypadku samodzielnych nauczycieli akademickich i co najmniej 60 godzin zajęć dydaktycznych, w przypadku nauczycieli akademickich posiadających stopień naukowy doktora lub tytuł zawodowy magistra”.

Podczas weryfikacji teczek osobowych, a w szczególności oświadczeń o wyrażeniu zgody na wliczenie do minimum kadrowego, należy stwierdzić, iż wszystkie osoby zgłoszone do minimum kadrowego spełniają warunki określone w art. 112a ustawy z dn. 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.).

#### **Załącznik nr 6 Informacja o hospitowanych zajęciach i ich ocena.**

3). Ocena prowadzonej polityki kadrowej i jej spójności z założeniami rozwoju ocenianego kierunku studiów:

*Prowadzona polityka kadrowa jest poprawna biorąc pod uwagę fakt, iż Uczelnia realizuje tylko studia I stopnia. Strukturę kadrową ukształtowano w roku 2007 i jest ona spójna z założeniami budowy programu kierunku „ekonomia”.*

*System wspierania rozwoju kadry naukowo-dydaktycznej, w tym poprzez zapewnienie warunków do rozwoju naukowego i umiejętności dydaktycznych (urlopy naukowe, stypendia, staże, wymianę z uczelniami i jednostkami naukowo-badawczymi w kraju i za granicą) jest bardzo skromny. Wynika to w znacznej mierze z następujących okoliczności:*

- Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Suwałkach jest uczelnią młodą (istnieje od 2005 roku),
- W roku 2007 nastąpiła krystalizacja kadry ocenianego kierunku, spełniającej odpowiednie wymogi,
- Uczelnia ma charakter uczelni zawodowej (I stopień kształcenia).

*Jednakże należy zauważyć, że polityka kadrowa Uczelni zmierza do „związania” pracownika z Uczelnią, jako podstawowym miejscem pracy. Wyrazem takiego dążenia jest np. zapewnienie (tzn. tym samym finansowanie) wszystkim asystentom udziału w studiach doktoranckich w uczelniach, które posiadają do tego uprawnienia. Ponadto, nauczyciele akademicy, zatrudnieni w Uczelni jako podstawowym miejscem pracy, mogą liczyć na finansowanie udziału w konferencjach naukowych.*

*Opinie prezentowane przez nauczycieli akademickich podczas spotkania z zespołem oceniającym wskazują, że istotne byłoby zwiększenie możliwości i środków zapewniających przyspieszenie uzyskiwania habilitacji. Odnosi się to, jak poprzednio, do pracowników, dla których Uczelni stanowi podstawowe miejsce pracy.*

#### **Ocena końcowa 4 kryterium ogólnego**

- 1) Wszyscy nauczyciele akademicy, zgłoszeni do minimum kadrowego na kierunku „ekonomia”, spełniają wymagania dotyczące tego minimum;*
- 2) W minimum kadrowym reprezentowani są przedstawiciele poszczególnych dyscyplin naukowych, do których odnoszą się efekty kształcenia,*
- 3) Relacja między liczbą nauczycieli akademickich, stanowiących minimum kadrowe, a liczbą studentów ocenianego kierunku ekonomii jest bardzo korzystna dla studentów, gdyż wynosi 1 : 10;*
- 4) Cechą kadry stanowiącej minimum kadrowe na ocenianym kierunku jest jej stabilność, bowiem wszyscy nauczyciele akademicy zatrudnieni są w uczelni od 1 października 2007 roku, lub wcześniej;*
- 5) Nie w każdym przypadku występuje odpowiednie wykorzystanie kwalifikacji nauczycieli akademickich, wyrażonych ich dorobkiem naukowym, a prowadzonymi przez nich przedmiotami.*

#### **5. Infrastruktura dydaktyczna i naukowa, którą dysponuje jednostka, a możliwość realizacji zakładanych efektów kształcenia oraz prowadzonych badań naukowych**

*Infrastrukturę dydaktyczną Uczelni należy ocenić wysoko. Uczelnia mieści się przy ul. Noniewicza 10 w Suwałkach. Obiekt w latach 70-tych został wybudowany na potrzeby Urzędu Wojewódzkiego. Z dniem 18 października 2005 r. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Edwarda F. Szczepanika pozyskała ten budynek na własność. Poddano go daleko idącej adaptacji. W jej procesie stworzono nowoczesną infrastrukturę dydaktyczną z bardzo estetyczną wewnętrzną przestrzenią publiczną. Uwzględniono potrzeby osób niepełnosprawnych, w tym np. „mówiące windy”. PWSZ dysponuje w chwili obecnej salami dydaktycznymi, które mogą pomieścić około 1800 studentów. Wszystkie pomieszczenia uczelni są połączone siecią komputerową LAN, podzieloną na trzy zespoły z oddzielnymi serwerowniami: dydaktyczną, biblioteczną i administracyjną. Zapewniony jest dostęp do komputerów, Internetu wraz ze specjalistycznym oprogramowaniem, wymaganym przez proces dydaktyczny. W strefie administracji działa wirtualny Dziekanat wyposażony w system zarządzania BAZUS. Ponadto, w obiekcie przy ul. Szkolnej usytuowany jest hotel studencki z 90 miejscami, a także stołówka, ambulatorium medyczne oraz aula na 160 miejsc.*

*Zbiory biblioteki dostosowane są do potrzeb poszczególnych kierunków. Podręczniki i skrypty gromadzone są w wielu egzemplarzach (od 3 do 15 egzemplarzy). Posiadany przez bibliotekę zasób liczy 38 894 woluminów. Oprócz książek czytelnia udostępnia zbiory specjalne: mapy, wydawnictwa multimedialne i elektroniczne oraz normy (ponad 8 545 Norm Polskich). Księgozbiór podręczny, liczący 4 600 woluminów, udostępniany jest w wolnym dostępie. Księgozbiór uzupełniają czasopisma i zeszyty naukowe, dostępne zarówno w wersji papierowej, jak i elektronicznej. W roku akademickim 2009/2010 zaprenumerowano 131 tytułów czasopism. Licencjonowane bazy danych online dostępne są w komputerowej sieci bibliotecznej.*

*Zasoby biblioteczne i czytelnicze w odniesieniu do kierunku ekonomia ocenić należy jak wyróżniające.*

## **Ocena końcowa 5 kryterium ogólnego**

### **Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego – w pełni**

#### **6. Badania naukowe prowadzone przez jednostkę w zakresie obszaru/obszarów kształcenia, do którego został przyporządkowany oceniany kierunek studiów**

*Uczelnia prowadzi tylko studia I stopnia na kierunku „ekonomia”, a tym samym nie ma obowiązku prowadzenia badań naukowych. Należy jednak podkreślić, że Instytut Humanistyczno-Ekonomiczny PWSZ w Suwałkach wydał kilka zwartych publikacji o charakterze naukowym. Opracowanie tych publikacji wzmagало, jak wynika z ich przeglądu, przeprowadzeni badań naukowych. Jest to podstawą do sformułowania opinii, iż w Uczelni takie badania są podejmowane.*

## **Ocena końcowa 6 kryterium ogólnego – częściowo**

### **7. Wsparcie studentów w procesie uczenia się zapewniane przez Uczelnię**

*1). Zasady rekrutacji zostały opracowane i przyjęte przez Senat Uczelni. Ogólna zasada stosowaną w procesie przyjmowania na studia jest ranking kandydatów, tworzony zgodnie z opracowanym i przyjętym algorytmem. W praktyce – rekrutacja sprowadza się do naboru wszystkich chętnych pod warunkiem posiadania przez nich świadectwa maturalnego. Ponieważ liczba kandydatów nieustannie spada i nieuchronnie będzie się zmniejszała, zatem grupy przyjmowanych na studia osób nie są tak liczne, by zasoby (ludzkie i infrastrukturalne) Uczelni, okazały się niewystarczające.*

*Nie stwierdzono żadnych objawów dyskryminacji jakichkolwiek grup kandydatów, pomimo iż Uczelnia położona jest na terenie, na którym zdarzają się kolizje narodowościowe. (Należy mieć na uwadze nieobce tym terenom polsko – litewskie „nieporozumienia”, przyjmujące różne formy wzajemnych niechęci).*

*Analiza kompozycji i rozmiaru programu i planów studiów prowadzi do wniosku o możliwości osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia. Władze Uczelni i Instytutu prowadzącego oceniany kierunek studiów powinny zastanowić się nad wyprofilowaniem specjalnościowym oferowanego programu studiów. .*

*2). Ocena czy system oceny osiągnięć studentów jest zorientowany na proces uczenia się, zapewnia przejrzystość i obiektywizm formułowania ocen, a wymagania w nim określone są wystandaryzowane.*

*Można uznać, że wymóg oceny osiągnięć studentów jest spełniony i zorientowany na proces uczenia się. Przemawia za tym system sprawdzania wiedzy w ogólnie akceptowanych formach kolokwiów, innych form zaliczeń, egzaminów kończących przedmiot, a także egzaminu dyplomowego wraz z pracą dyplomową (z uwagami co ich jakości, sformułowanymi wyżej). Nauczyciele akademicki w trakcie pierwszych zajęć z danego*

*przedmiotu podają do wiadomości studentów informacje dotyczące wymagań oraz zasad zaliczenia i, jak się wydaje, konsekwentnie ich przestrzegają. Studenci potwierdzili to, podając konkretne przykłady, że forma zaliczenia przedmiotu umożliwia ocenę efektów kształcenia.*

3). Ocena możliwości mobilności studentów stworzonych poprzez strukturę i organizację programu ocenianego kierunku. Ocena działań wspierających mobilność studentów, w tym związanych z popularyzacją wiedzy na temat systemu ECTS, i ułatwiania studentom wykorzystania możliwości stwarzanych przez ten system zarówno w kraju jak i za granicą. Ocena wpływu współpracy międzynarodowej prowadzonej przez jednostkę na możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia (wymiana studentów, udział studentów w badaniach realizowanych w ramach tej współpracy).

*Uczelnia oferuje studentom możliwość ich mobilności. Okazją do tego są podpisane (w ramach kierunku „ekonomia” umowy z innymi uczelniami, także zagranicznymi, jak np. Allytus College (Litwa), University of Applied Sciences (Litwa), Krikkale University (Turcja), Universidade de Beira Interior, czy Mariampole College (Litwa). Studenci posiadają wiedzę na temat programów wymiany międzynarodowej i są nimi umiarkowanie zainteresowani. Wiedzą, u kogo wśród pracowników Uczelni można zasięgnąć informacji na ten temat. W ostatnim czasie z możliwości wyjazdu (do Portugalii) skorzystało trzech studentów. Na spotkaniu z Zespołem Oceniającym obecni byli studenci, którzy wzięli udział w programie wymiany międzynarodowej. Wyrazili oni zadowolenie z wyjazdu, zarówno pod względem organizacyjnym, jak i merytorycznym.*

*Możliwości uczęszczania na zajęcia z lektoratów studenci ocenili jako niespójne z ofertą programów wymiany międzynarodowej. Obecnie studenci mogą uczestniczyć jedynie w zajęciach z języka angielskiego, wszyscy na tym samym poziomie zaawansowania. Obecni na spotkaniu wyrazili chęć uczęszczania m.in. na lektoraty z języka rosyjskiego.*

4). Ocena systemu opieki naukowej i dydaktycznej nad studentami ocenianego kierunku studiów.

Ocena kompletności informacji zawartych w programach poszczególnych przedmiotów (sylabusach) i ich przydatności studentom w procesie uczenia się.

Ocena przydatności zalecanych materiałów dydaktycznych do realizacji zakładanych celów i efektów kształcenia;

Ocena mechanizmów motywujących studentów do osiągania lepszych efektów kształcenia i ich skuteczności.

Ocena zakresu opieki materialnej i socjalnej oferowanej studentom ocenianego kierunku studiów.

Ocena działalności uczelni/jednostki wspierającej rozwój zawodowy, kulturowy i społeczny studentów.

Opinie studentów prezentowane podczas spotkania z zespołem oceniającym.

Ocena poziomu zadowolenia z systemu opieki naukowej dydaktycznej i materialnej oraz sposobu rozstrzygania skarg i rozpatrywania wniosków zgłaszanych przez studentów.

*Opinie związane z systemem opieki naukowej, a zwłaszcza dydaktycznej, uzyskano przede wszystkim podczas spotkań ze studentami ocenianego kierunku studiów. I tak, studenci nie wnoszą zastrzeżeń co do informacyjnej strony sylabusów i ich przydatności. Co*

*prawda, spora liczba studentów przyznaje, że nie zna treści sylabusów i nie wie, gdzie ich szukać. Bardzo pozytywnie ocenili jakość i przydatność materiałów dydaktycznych, jakimi posługują się wykładowcy, zauważając jednocześnie, że wykorzystywanie to jest zróżnicowane przez poszczególnych wykładowców. Bardzo sobie cenią np. wykłady prowadzone z użyciem „wirtualnej tablicy” i dobrze przygotowanej prezentacji w Power Point.*

*Zachętą do działań ponadstandardowych, zatem np. za udział w kołach naukowych, może być możliwość uczestniczenia w szkoleniach w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Skorzystało z tego ok. 40 osób. Ponadprzeciętne zaś wyniki w nauce mogą być premiowane specjalnym stypendium za te osiągnięcia.*

*Studenci posiadają wiedzę na temat możliwości indywidualizacji toku studiów. W trakcie spotkania studenci zwrócili uwagę na problem braku możliwości kreowania własnej ścieżki kształcenia poprzez przedmioty obieralne. Oferta Uczelni zawiera wprawdzie zestaw przedmiotów do wyboru, jednak w końcowym efekcie uruchamiany jest tylko wykład z jednego przedmiotu, na który muszą uczęszczać wszyscy studenci. Jak wynikało z rozmów z uwarunkowane jest to względami organizacyjnymi, jak ekonomicznymi. Uczelnia zapewnia studentom możliwość dodatkowego rozwoju poprzez uczestnictwo w szkoleniach organizowanych przez Biuro Karier.*

*Nauczyciele akademicki podają do wiadomości studentów informację na temat terminów i godzin konsultacji, w wymiarze odpowiadającym zainteresowanym. Terminy te i godziny są ściśle przestrzegane. Kontakt z prowadzącymi zajęcia jest możliwy również poprzez pocztę elektroniczną. Studenci mają wpływ na formę zajęć, mogą zgłaszać swoje uwagi nauczycielom akademickim, którzy następnie je uwzględniają. Studenci pozytywnie wypowiadali się na temat przeprowadzanych seminariów oraz kontaktów z promotorami prac dyplomowych. W ich odczuciu liczba studentów przypadających na jednego promotora jest odpowiednia. Studenci poznają tematy prac dyplomowych na drugim roku studiów. Istnieje również możliwość proponowania i realizowania własnego tematu. Studenci samodzielnie poszukują miejsc do odbycia praktyk zawodowych, co nie sprawia im problemu. W celu zaliczenia praktyk przedstawiają dziennik, w którym odnotowują systematycznie zakres odbytych prac. Realizację praktyk oceniają pozytywnie, doceniają umiejętności, które nabyli w ich trakcie.*

*Studenci mogą wybrać, wedle własnych zainteresowań, na jakie zajęcia z wychowania fizycznego chcą uczęszczać. Uczelnia oferuje m.in. zajęcia w hali sportowej, siłowni czy basenie.*

*Pomoc materialna w PWSZ w Suwałkach przyznawana jest studentom na podstawie Regulaminu przyznawania pomocy materialnej. Regulamin został wprowadzony w porozumieniu z uczelnianym organem Samorządu Studenckiego, zgodnie z art. 186 ust. 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Regulamin zasadniczo skonstruowany jest poprawnie, jednak treść niektórych punktów budzi wątpliwości.*

*§11 ust. 2 Regulaminu brzmi następująco: „Student nie otrzymuje przyznanego stypendium w przypadku: 1)niezaliczenia warunku (...)”, co w przypadku stypendium socjalnego stanowi kryterium pozaustawowe wykraczające poza warunki art. 179 ust. 1 Ustawy - jedyną przesłanką do przyznania bądź nieprzyznania stypendium socjalnego jest sytuacja materialna studenta. §18 ust. 3 stanowi, że: „Student ubiegający się o stypendium socjalne składa w Dziale Spraw Studenckich Uczelni wnioski w terminach wyznaczonych przez rektora. Wnioski*

złożony po terminie pozbawia studenta prawa do otrzymania stypendium w danym roku akademickim, za wyjątkiem sytuacji losowych (...).” Takie postanowienie wprowadza kryterium pozaustawowe wykraczające poza warunki określone w art. 179 ust. 1 i 2 ustawy.

§24 ust. 2 brzmi następująco: „Zapomoga przyznawana (...) z tego samego tytułu przysługuje tylko jednemu z małżonków, jeżeli współmałżonek jest także studentem PWSZ w Suwałkach.” Postanowienie to wprowadza kryterium pozaustawowe wykraczające poza warunki określone w art. 183 ust. 1 i 2. Ustawa nie wprowadza ograniczeń co do możliwości złożenia wniosku o zapomogę przez małżonków studiujących na tej samej Uczelni.

Rektor, w porozumieniu z Samorządem Studenckim, wprowadził maksymalny próg dochodu upoważniający do otrzymania stypendium socjalnego w wysokości 450zł. Zgodnie z art. 179 ust. 3 ustawy dochód ten w roku akademickim 2011/2012 nie może być niższy niż 456,30zł.

Studenci rozumieją procedurę ubiegania się o pomoc materialną na Uczelni. W odpowiedzi na złożony wniosek o pomoc materialną studenci otrzymują decyzje administracyjne. W przedstawionych decyzjach administracyjnych dotyczących odmowy przyznania stypendium socjalnego brakuje uzasadnienia formalnego wymaganego w świetle art. 107 §4 Kodeksu Postępowania Administracyjnego.

Warunki odpłatności za studia reguluje umowa podpisywana ze studentami studiów stacjonarnych i niestacjonarnych. Umowa została skonstruowana w sposób jasny i przejrzysty. Załącznikiem do umowy jest uchwała Senatu w sprawie zasad pobierania opłat za usługi edukacyjne. Zarządzenie nr 16 Rektora PWSZ w Suwałkach z dnia 21 czerwca 2011 określa wysokość opłat za studia niestacjonarne w roku akademickim 2011/2012, jak również wprowadza wpisowe na pierwszy rok studiów w wysokości 300zł – co wykracza poza katalog opłat zawarty w art. 99 ust.1 ustawy.

Niezbędnych informacji dotyczących toku studiów studenci mogą zasięgnąć w dziekanacie. Jednak w ich odczuciu nie wszystkie osoby pracujące w dziekanacie są im przyjazne i wystarczająco kompetentne. Ponadto zwrócono uwagę na fakt, iż problemy, z którymi przychodzą do pracowników dziekanat, są rozwiązywane ze zbędną zwłoką. Jako przykład podano wydanie zaświadczenia, na które oczekuje się kilka dni. Studenci zgłosili problem do Samorządu Studenckiego, który interweniował u Władz Uczelni. Zauważono poprawę sytuacji, jednak nadal obsługa dziekanatu nie jest przyjazna i satysfakcjonująca. Również godziny otwarcia dziekanatu nie są w opinii studentów wystarczające. Oprócz dziekanatu studenci mają dostęp do platformy internetowej, w której znajdują się informacje m.in. na temat stypendiów czy opłat. Jednak w odczuciu studentów ta platforma nie jest w pełni wykorzystywana. Nie daje np. możliwości obustronnej komunikacji z Uczelnią, a zawarte w niej informacje są dość ubogie.

Indywidualne sprawy studenckie nie są rozwiązywane zgodnie z trybem określonym w art. 104 §1 Kodeksu Postępowania Administracyjnego, jako iż na podaniach studentów wpisano jedynie „Zgoda” lub „Nie wyrażam zgody”, wraz z datą, pieczętką i podpisem.

Uczelnia stwarza możliwości do rozwoju samorządności studenckiej poprzez wsparcie merytoryczne oraz finansowe. Samorząd Studencki posiada własną siedzibę w budynku Uczelni. Obecnie nowe władze Samorządu Studenckiego są na etapie organizacji prac. Przedstawiciele Samorządu ocenili relacje z Władzami Uczelni i Instytutu jako pozytywne. W skład Senatu PWSZ w Suwałkach oraz Rady Instytutu Humanistyczno-Ekonomicznego wchodzi przedstawiciele studentów, w liczbie zgodnej z art. 61 ust. 3 oraz art. 67 ust. 4

*Ustawy. Studenci wchodzić również w skład Komisji dyscyplinarnej ds. nauczycieli akademickich, zgodnie z art. 142 ust. 3 Ustawy. Jednak nie przedstawiono dokumentów poświadczających włączenie studentów w posiedzenia komisji dyscyplinarnych ds. studentów, zarówno w I jak i w II instancji. W świetle art. 213 ust. 5 ustawy komisje dyscyplinarne ds. studentów powinny składać się w równej liczbie z nauczycieli akademickich i studentów.*

#### **Ocena końcowa 7 kryterium ogólnego - znacząco**

##### **Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych**

**1) w pełni**

**2) znacząco**

**3) znacząco**

**4) znacząco**

#### **8. Stosowanie na ocenianym kierunku studiów wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia zorientowanego na osiągnięcie wysokiej kultury jakości kształcenia**

1). Ocena działań zmierzających do zapewnienia wysokiej jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów.

*Podczas wizytacji na kierunku „ekonomia” Zespołowi wizytującemu przedstawiono Uchwałę Nr 23 Senatu Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Edwarda F. Szczepanika w Suwałkach w sprawie Uczelnianego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia, którego celem jest stałe monitorowanie i podnoszenie jakości kształcenia, podniesienie rangi pracy dydaktycznej, tworzenie jednoznacznych procedur oceny metod i warunków kształcenia oraz programów studiów uwzględniających systemy stosowane w innych krajach, zwiększenie mobilności studentów w kraju i za granicą, informowanie o jakości kształcenia i poziomie wykształcenia absolwentów. Wprawdzie można powiedzieć, że system oceny jakości kształcenia został pomyślany i opracowany poprawnie, jednak jego wdrożenie i realizacja ma charakter częściowy.*

*W jednostce odpowiedzialnej za oceniany kierunek studiów, jak i całej Uczelni, realizowana jest ocena jakości i warunków prowadzenia zajęć dydaktycznych. Odbywa się to na podstawie analizy danych pochodzących z dokumentacji procesu dydaktycznego oraz oceny samych zajęć. Ocena zajęć dydaktycznych wspomagana jest anonimową ankietą wypełnianą dobrowolnie przez studentów. W trakcie wizytacji przedstawiono Zespołowi Oceniającemu wzór takiej ankiety, a także syntetyczne wyniki przeprowadzonych już badań. Prowadzona jest również ankieta wśród wybranych (tzn. możliwych do osiągnięcia) absolwentów kierunku. Celem ankietyzacji jest zasięganie opinii o programie nauczania i możliwościach jego doskonalenia, o kadrze dydaktycznej, organizacji procesu kształcenia oraz osiągniętych efektach.*

*Istotnym elementem oceny jakości procesu dydaktycznego są okresowe hospitacje zajęć dydaktycznych, które dotyczą wszystkich nauczycieli akademickich. Z przeprowadzonych hospitacji sporządzane są protokoły, których przykłady przedstawiono podczas wizytacji.*

*Wyniki ankiet oraz protokoły hospitacji zajęć są wykorzystywane podczas okresowych ocen pracowników.*

*W związku z wprowadzaniem Krajowych Ram Kwalifikacji Dyrektor oraz Rada Instytutu Humanistyczno – Ekonomicznego podjęli już prace nad reformą systemu monitorującego. Zakończenie prac nad nowym systemem planowane jest na koniec czerwca 2012 roku i*

obejmie m.in. wprowadzenie systemu monitorowania ścieżki kariery absolwentów, zmiany w formie zaliczania poszczególnych przedmiotów, gdzie student będzie musiał wykazać się osiągnięciem wszystkich efektów zamierzonych w danym module kształcenia oraz położenie większego nacisku na praktyczną część pracy dyplomowej.

Podsumowując należy stwierdzić, że w odniesieniu do sytuacji, które nie były jeszcze objęte wymogami KRK, system zapewnienia jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów można ocenić jako zadowalający. Deklarowane zamierzenia władz Uczelni, co potwierdziło się podczas spotkań ich przedstawicieli z Zespołem Oceniającym, pozwalają na optymistyczne przypuszczenie, iż zarówno filozofia, jak i procedury wynikające z wprowadzenia KRK są znane, a trwające prace nad modyfikacją systemu oceny jakości kształcenia biorą te uwarunkowania pod uwagę.

Za proces dydaktyczny i jego realizację na ocenianym kierunku studiów odpowiedzialny jest Dyrektor Instytutu Humanistyczno – Ekonomicznego oraz Rada tego Instytutu. Działania, które monitorują efekty kształcenia na ocenianym kierunku studiów, to system egzaminów i zaliczeń poszczególnych przedmiotów wraz z egzaminem komisyjnym, coroczna ankietyzacja przeprowadzana wśród studentów kierunku, obejmująca wszystkich wykładowców zatrudnionych w Instytucie Humanistyczno – Ekonomicznym, hospitacje zajęć dydaktycznych przeprowadzane przez dyrekcję Instytutu, prace dyplomowe oraz obrona prac dyplomowych wraz z egzaminem dyplomowym, a także analiza informacji na temat odsetek absolwentów zdobywających pracę po zakończeniu studiów.

W związku z wprowadzaniem Krajowych Ram Kwalifikacji Dyrektor oraz Rada Instytutu Humanistyczno – Ekonomicznego planują gruntowną reformę systemu monitorującego, jednak jego projekt zostanie stworzony dopiero po sformułowaniu zamierzonych efektów kształcenia zgodnych z KRK. Zakończenie prac nad nowym systemem planowane jest, jak już wyżej wspomniano, na koniec czerwca 2012 roku i obejmie m.in. wprowadzenie systemu monitorowania ścieżki kariery absolwentów, zmiany w formie zaliczania poszczególnych przedmiotów, gdzie student będzie musiał wykazać się opanowaniem wszystkich zamierzonych w danym module efektów oraz położenie większego nacisku na praktyczną część pracy dyplomowej. W opracowywanym systemie monitorowania jakości kształcenia znajdzie się miejsce na opinię interesariuszy (głównie przedsiębiorców) zewnętrznych. Jak już wspomniano, w dotychczas funkcjonującym systemie brak jest tego rodzaju opinii.

Śpośród studentów obecnych na spotkaniu z Zespołem Oceniającym zdecydowana większość zadeklarowała, iż w trakcie studiów wypełniała kwestionariusze ankiet ocenających zajęcia dydaktyczne i nauczycieli akademickich. Pytania zawarte w ankietach są dla nich zrozumiałe i nie zmieniają się na przestrzeni lat. Pytania poruszają m.in. aspekty związane z formą prowadzenia zajęć i przekazywania wiedzy, komunikatywnością osoby prowadzącej, przestrzegania terminów konsultacji. Oprócz pytań zamkniętych w formularzu ankiety znajduje się również miejsce na inne uwagi. Studenci wypełniają kwestionariusze ankiet co roku, po zakończeniu danego przedmiotu. Ankiety są anonimowe, przeprowadza je Dyrektor Instytutu. Jednak do studentów nie dociera informacja zwrotna na temat wyników ankietyzacji. Na podstawie przedstawionych sprawozdań z procesu ankietyzacji z poprzednich lat akademickich należy stwierdzić, iż co roku ci sami nauczyciele akademicy uzyskują najniższą średnią punktów, co, ich zdaniem, jest dowodem na brak efektów systemu.

Brak informacji zwrotnej do studentów na temat wyników ankiet, niewyciąganie wniosków z przeprowadzonych ankietyzacji oraz niewłączanie studentów do prac organów kolegialnych zajmujących się jakością kształcenia przyczynia się do niezbyt wysokiej efektywności systemu.

*Aktualne i pełne informacje o ofercie dydaktycznej, jakości kształcenia oraz poziomie wykształcenia absolwentów dostępne są dla wszystkich zainteresowanych, tj. kandydatów na studia, studentów, doktorantów, pracodawców, nauczycieli akademickich oraz całego środowiska naukowego.*

*Po zakończeniu prac nad wprowadzeniem Krajowych Ram Kwalifikacji na stronie internetowej Instytutu zostanie opublikowana lista realizowanych efektów kształcenia wraz z nowymi planami studiów oraz sylabusy (na dzień dzisiejszy sylabusy są dostępne dla wszystkich zainteresowanych w sekretariacie instytutu, gdzie, na życzenie są kopiowane i przekazywane zainteresowanym). informacje dotyczące poszczególnych studentów i wykładowców, takie jak np. wyniki ankietyzacji udostępniane są jedynie osobom zainteresowanym z uwzględnieniem przepisów ustawy o ochronie danych osobowych.*

2). Ocena udziału interesariuszy zewnętrznych i wewnętrznych w procesie zapewnienia jakości kształcenia i działań podejmowanych przez jednostkę, mających aktywizować uczestników i beneficjentów procesu kształcenia do podnoszenia jego jakości.

*W trakcie wizytacji nie przedstawiono dokumentów świadczących o włączaniu przedstawicieli studentów do prac w Komisji ds. jakości kształcenia. Ponadto, Samorząd Studencki nie opiniował planów studiów, co jest wymagane w świetle art. 68 ust. 1 pkt. 2 ustawy „Prawo o szkolnictwie wyższym”. Studenci wyrażają zainteresowanie jakością kształcenia, o czym świadczy m.in. chęć poznania wyników ankietyzacji. O planie włączania interesariuszy zewnętrznych w proces zapewnienia jakości kształcenia, wspomniano już wyżej.*

Tabela nr 1 Ocena możliwości realizacji zakładanych efektów kształcenia (odrębnie dla każdego poziomu kompetencji).

| zakładane efekty kształcenia | program i plan studiów | kadra | infrastruktura dydaktyczna/ biblioteka | działalność naukowa | działalność międzynarodowa | organizacja kształcenia |
|------------------------------|------------------------|-------|----------------------------------------|---------------------|----------------------------|-------------------------|
| wiedza                       | +/-                    | +     | +                                      |                     | +/-                        | +                       |
|                              |                        |       |                                        |                     |                            |                         |
| umiejętności                 | +/-                    | +     | +                                      |                     | +/-                        | +/-                     |
|                              |                        |       |                                        |                     |                            |                         |
| kompetencje społeczne        | +/-                    | +     | +                                      |                     | +/-                        | +/-                     |

- +** - pozwala na pełne osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia
- +/-** - budzi zastrzeżenia - pozwala na częściowe osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia
- - nie pozwala na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

**Ocena końcowa 8 kryterium ogólnego**

**Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych**

- 1) Częściowo. Proces ankietyzacji przeprowadzany jest cyklicznie, jednak nie w pełni jest on skuteczny. Do studentów nie dociera informacja zwrotna na temat wyników ankiet. Nie przedstawiono dokumentów świadczących o włączaniu studentów w prace Komisji ds. jakości kształcenia.
- 2) Częściowo. W działaniach podejmowanych na rzecz jakości kształcenia brak udziału interesariuszy tak wewnętrznych, jak i zewnętrznych.

## 9. Podsumowanie

Tabela nr 2 Ocena spełnienia kryteriów oceny programowej

| Kryterium                                             | Stopień spełnienia kryterium |         |          |           |                 |
|-------------------------------------------------------|------------------------------|---------|----------|-----------|-----------------|
|                                                       | wyróżniająco                 | w pełni | znaczaco | częściowo | niedostatecznie |
| koncepcja rozwoju kierunku                            |                              |         | X        |           |                 |
| cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji |                              |         |          | X         |                 |
| program studiów                                       |                              |         |          | X         |                 |
| zasoby kadrowe                                        |                              |         | X        |           |                 |
| infrastruktura dydaktyczna                            | X                            |         |          |           |                 |
| przewodzenie badań naukowych <sup>1</sup>             |                              |         |          |           |                 |
| system wsparcia studentów w procesie uczenia się      |                              |         | X        |           |                 |
| wewnętrzny system zapewnienia jakości                 |                              |         |          | X         |                 |

<sup>1</sup> Nie oceniano – studia pierwszego stopnia, prowadzenie badań nie jest wymagane

*Kierunek studiów „ekonomia”, realizowany w Instytucie Humanistyczno – Ekonomicznym Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. E.F. Szczepanika w Suwałkach ma duże szanse uzyskania i utrzymania zakładanych efektów kształcenia. Sprzyja temu ustabilizowana kadra dydaktyczna, zwłaszcza w obszarze minimum kadrowego, kompozycja i wymiar programu studiów, znakomita infrastruktura dydaktyczna, w tym biblioteka i jej zasoby. Władze Uczelni, a tym bardziej Instytutu, będą jednak musiały rozważyć zmiany programowe, polegające na zmianie oferowanej obecnie specjalności, tj. z „ekonomiki turystyki” na inną. Na jaką – zależeć będzie od analizy strategicznej, w tym potencjału własnego i potrzeb zgłaszanych przez otoczenie. Z pewnością doskonalenia wymaga wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia, co powinno polegać na większym udziale interesariuszy zewnętrznych (pracodawców) i wewnętrznych (studentów). Prowadzony obecnie system ankietyzacji studentów jest, ich zdaniem, mało skuteczny. Odczuwa się także brak wyraźnej koncepcji rozwoju i utrzymania ocenianego kierunku, zwłaszcza w sytuacji nieuchronnie malejącej liczby kandydatów na studia. Dobrym, jak się wydaje, rozwiązaniem mogły by być wspólne studia polsko – litewskie, co z uwagi na bezpośrednią bliskość Litwy, wydaje się prawdopodobne. Władze Szkoły przygotowują się do takiej próby.*

W odpowiedzi na raport

Tabela nr 2 Ocena spełnienia kryteriów oceny programowej

| Kryterium                                                    | Stopień spełnienia kryterium |         |          |           |                 |
|--------------------------------------------------------------|------------------------------|---------|----------|-----------|-----------------|
|                                                              | wyróżniająco                 | w pełni | znacząco | częściowo | niedostatecznie |
| <b>koncepcja rozwoju kierunku</b>                            |                              |         | x        |           |                 |
| <b>cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji</b> |                              | x       |          |           |                 |
| <b>program studiów</b>                                       |                              | x       |          |           |                 |
| <b>zasoby kadrowe</b>                                        |                              | x       |          |           |                 |
| <b>infrastruktura</b>                                        | X                            |         |          |           |                 |

|                                                         |  |   |   |   |  |
|---------------------------------------------------------|--|---|---|---|--|
| <b>d5ydaktyczna</b>                                     |  |   |   |   |  |
| <b>prowadzenie badań naukowych<sup>2</sup></b>          |  |   |   |   |  |
| <b>system wsparcia studentów w procesie uczenia się</b> |  |   | x |   |  |
| <b>wewnętrzny system zapewnienia jakości</b>            |  | x |   | x |  |

---

<sup>2</sup> Nie oceniano – studia pierwszego stopnia, prowadzenie badań nie jest wymagane